

Лекція 3. Форми та методи використання краєзнавчого матеріалу на уроках історії (4 год.)

План:

1. Традиційні та сучасні методики, прийоми та підходи історико-краєзнавчих досліджень.
2. Специфіка методів навчання при викладанні історії рідного краю.
3. Урок історії з елементами краєзнавчого матеріалу.
4. Урок історії рідного краю: форми і методи викладання.
5. Залежність форм, методів і прийомів навчання від психолого-вікових особливостей учнів та їх пізнавальних можливостей.
6. Роль підручника з історії України та підручника з історії рідного краю.
7. Особливості залучення історичних джерел до викладання історії рідного краю на уроках.

Рекомендована література

Основна:

1. Актуальні проблеми теорії та методики навчання історії: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 10 травня 2023 р.) / Ред.кол.: Терно С., Ігнатуша О., Лях С., Савчук Т., Турченко Г., Турченко Ф. ; Запоріж. нац. ун-т. Запоріжжя : Запоріж. нац. ун-т, 2023. 305 с.
2. Всеукраїнська нарада з питань викладання навчального курсу «Основи краєзнавства» у закладах вищої освіти. Матеріали та документи. Київ, 24 травня 2018 р. / Науковий редактор О.П. Реснт, відповідальний редактор О.А.Удод. Київ, 2018. 112 с.
3. Історико-краєзнавчі дослідження: традиції та інновації: матеріали V Міжнародної наукової конференції (Суми, 11–12 листопада 2021 р.). У 2 ч. Ч. 2. Суми : ФОП Цьома С.П., 2021. 142 с.
4. Королько А. Методичні рекомендації для семінарських занять та самостійної роботи з дисципліни «Основи шкільного краєзнавства» (для студентів IV курсу спеціальності 014.03 «Середня освіта (Історія)»). Івано-Франківськ, 2019. 78 с.

Додаткова:

5. Ігнатуша О. М. Актуальне звучання патріотичної поезії російсько-української війни 1917–1918 рр. на сторінках провінційної преси: приклад міста Олександрівська (Запоріжжя). *Шості Череванівські наукові читання: зб. наук. статей*. Вип. VI. Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2022. С. 158-161.
6. Ігнатуша О. М. З історії автокефальної церкви на території краю за Дніпровими порогами (20-ті рр. ХХ ст.). *Спадщина: До 100-річчя Державного архіву Дніпропетровської області: зб. наук. статей і док. / Держ. архів Дніпропетровської області; упор., ред. Н. Юзбашева*. Дніпро, 2022. Вип. 5. С.220-229.
7. Освіта України в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник / Міністерство освіти і науки України; Ін-т освітньої аналітики; за заг. ред. С.М. Шкарлета. Київ, 2022. 358 с.
8. Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри: збірка наукових праць. Вип. 7 / Відп. ред. М.І. Михайлуца. Міністерство освіти і науки України; Одеський нац. морськ. ун-т; Ін-т історії України НАН України та ін. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 608 с.

Інформаційні ресурси

1. Краєзнавство Запорожжя. Журнал Запорізької обласної організації Національної спілки краєзнавців України. URL: <http://surl.li/jtvod>
2. Краєзнавство. Сайт журналу. URL : https://nsku.org.ua/?page_id=5603
3. Національна спілка краєзнавців України. URL: <http://nsku.org.ua/>
4. Україна модерна. URL: <http://www.uamoderna.com>
5. Український інститут національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/>
6. Український історичний журнал. URL: <http://uhj.history.org.ua/uk/home>

1. Традиційні та сучасні методики, прийоми та підходи історико-краєзнавчих досліджень.

Традиційні методи досліджень включають:

1. **Спостереження:** Це один з найстаріших методів дослідження, який включає систематичне спостереження за об'єктом або процесом з метою збору даних.
2. **Експеримент:** Цей метод включає проведення контрольованих тестів або експериментів, щоб вивчити, як зміна одного фактора впливає на інший.
3. **Аналіз документів:** Це включає вивчення записаних документів, таких як книги, журнали, газети, листи, фотографії тощо.
4. **Інтерв'ю:** Цей метод включає проведення бесід з людьми для збору інформації про їхні думки, переживання, переконання та досвід.
5. **Аналіз вмісту:** Це метод аналізу текстового матеріалу, такого як книги, статті, блоги тощо, для визначення присутності певних слів, тем або концепцій.
6. **Етнографія:** Цей метод включає детальне вивчення людей у їхньому природному середовищі через спостереження та інтерв'ю.

Ці методи можуть бути адаптовані або модифіковані в залежності від конкретної підготовки учителя до уроку історії з елементами краєзнавства чи уроку з історії рідного краю.

Методики, прийоми та підходи історико-краєзнавчих досліджень включають:

1. **Методичні схеми і рекомендації** вивчення краєзнавчих об'єктів.
2. **Експерсії** до краєзнавчого музею, тематичні розповіді екскурсовода і керівника факультативу.
3. **Навчально-практичні роботи**, лабораторні (з документами, архівними матеріалами з історії краю).
4. **Зустрічі** з ветеранами війни, національно-визвольних рухів, народними умільцями.
5. **Практикуми** в місцевому архіві.
6. **Тематичні походи та експедиції.**
7. **Конференції** з історії краю.
8. **Організація книжкових тематичних виставок** і занять з бібліографії краю.
9. **Робота з краєзнавчими текстами.**
10. **Дидактичні ігри** з краєзнавства, брейн-ринг «Люби, вивчай свій рідний край», аукціони, ярмарки народних пісень, приказок, предметів побуту.
11. **Тематичні бесіди і діалоги** учителя та учнів.

У туристських подорожах та екскурсіях застосовують також такий метод дослідження як:

- **Літературний метод**, що передбачає ознайомлення з літературою для одержання попередніх відомостей про район подорожі.
- **Картографічний метод**, що застосовують для підготовки картографічної основи туристської подорожі.
- **Історичний метод**, що передбачає вивчення різноманітного історичного матеріалу, що стосується району туристської подорожі.

2. Специфіка методів навчання при викладанні історії рідного краю.

Чим корисні для учня специфічні методи навчання історії рідного краю?

Методи навчання історії рідного краю можуть бути корисними для учнів з різних причин:

1. **Розвиток критичного мислення:** Робота з первинними джерелами та історичними документами може допомогти учням розвивати критичне мислення та навички аналізу.

2. **Підвищення історичної обізнаності:** Вивчення історії рідного краю може підвищити історичну обізнаність учнів, допомогти їм краще розуміти минуле та його вплив на сучасність.

3. **Збереження культурної спадщини:** Вивчення історії рідного краю може допомогти учням цінувати та зберегти культурну спадщину свого регіону.

4. **Розвиток комунікативних навичок:** Участь у конференціях, дебатах та інших групових заходах може покращити комунікативні навички учнів.

5. **Практичний досвід:** Екскурсії, походи та експедиції надають учням практичний досвід, який вони не зможуть отримати лише в класному середовищі.

6. **Посилення взаємозв'язку з громадою:** Зустрічі з місцевими жителями, такими як ветерани війни або народні умільця, можуть посилити взаємозв'язок учнів з їх громадою.

3. Урок історії з елементами краєзнавчого матеріалу.

Урок історії з елементами краєзнавчого матеріалу може бути дуже корисним та цікавим для учнів. Використання краєзнавчого матеріалу на уроках історії допомагає зробити матеріал уроку доступнішим та зрозумілішим.

Способи, як можна включити краєзнавчий матеріал на уроці історії:

1. **Використання краєзнавчих прикладів:** Це може допомогти оживити матеріал уроку, роблячи його більш змістовним та цікавим.

2. **Використання джерел особистого походження:** Це можуть бути спогади, свідчення, мемуари, щоденники, листи тощо.

3. **Робота з обдарованими, здібними учнями:** Збирання краєзнавчого матеріалу та оформлення його в наукових роботах в рамках Малої академії наук, краєзнавчих конкурсів.

4. Урок історії рідного краю: форми і методи викладання.

Уроки, що повністю присвячені історії рідного краю, мають повністю базуватися на краєзнавчих матеріалах. Проте неодмінним має бути подання зв'язку цього матеріалу із загальноісторичними процесами України і світу. Акценти цього зв'язку варто зробити як на початку, так і наприкінці уроку.

Доречними є неодноразові формулювання узагальнень і в процесі основного викладу матеріалу. Завершуючи урок, урочу вчитель робить також висновки про історичні особливості та унікальність місцевої історії.

5. Залежність форм, методів і прийомів навчання від психолого-вікових особливостей учнів та їх пізнавальних можливостей.

Форми, методи та прийоми навчання залежать від психолого-вікових особливостей учнів та їх пізнавальних можливостей. Ключові аспекти:

1. **Адаптивність до індивідуальних можливостей учнів:** Методи навчання повинні бути адаптовані до індивідуальних можливостей кожного учня.

2. **Врахування вікових особливостей:** Вік учнів впливає на характер і методи викладання.

3. **Розвиток пізнавальних здібностей:** Методи навчання повинні сприяти розвитку пізнавальних здібностей учнів.

4. **Використання емоційного характеру викладу:** Емоційний характер викладу може допомогти залучити учнів та зробити процес навчання більш захоплюючим.

5. **Організація пошукової, пізнавальної діяльності:** Це дає учням можливість переживати радість самостійних відкриттів.

6. **Врахування анатомо-фізіологічних і біологічних особливостей людини:** Це впливає на працездатність, творчий стан, фізичне здоров'я.

7. **Використання традицій викладання:** Успішне формування традицій викладання дозволяє допомогти при пошуку сучасних ефективних методів.

Отже, форми, методи та прийоми навчання можуть залежати від психолого-вікових особливостей учнів та їх пізнавальних можливостей.

6. Роль підручника з історії України та підручника з історії рідного краю.

Підручники з історії України та історії рідного краю відіграють важливу роль у навчальному процесі.

Підручник з історії України допомагає учням покращувати своє розуміння дисципліни, що відіграє значну роль у загальному навчальному процесі. Він допомагає учням формувати уявлення про національну історію, яка є єдиним варіантом минулого. Це важливий інструмент для формування національної свідомості та розуміння історичного контексту, в якому виникла сучасна Україна.

Підручник з історії рідного краю, з іншого боку, допомагає учням зрозуміти специфіку свого регіону та його місце в загальнонаціональному контексті. Вивчення історії регіону дозволяє учням бачити, як загальнонаціональні події впливали на їх безпосереднє оточення. Це також може допомогти учням краще зрозуміти та оцінити культурне та історичне багатство їх регіону.

Обидва підручники важливо використовувати разом, оскільки вони доповнюють один одного та допомагають учням формувати багатогранне розуміння історичного процесу.

7. Особливості залучення історичних джерел до викладання історії рідного краю на уроках.

Залучення історичних джерел до викладання історії рідного краю на уроках має свої особливості. Ключові аспекти:

1. **Використання красномовного матеріалу:** Це дозволяє наблизити історію країни до рівня сприйняття учнів через зримі, конкретні її вияви в історії рідного краю.

2. **Покращення якості знань учнів:** Використання історичних джерел сприяє підвищенню якості знань учнів.

3. **Виховання поваги до наших джерел, рідної землі, мови, народних переказів, обрядів і традицій:** Це можна досягти за допомогою використання історичних джерел.

4. **Використання різноманітних джерел:** Джерелами таких знань можуть бути, окрім навчальних посібників, науково-популярна література, публікації у місцевій та центральній періодичній пресі, матеріали шкільних та державних музеїв, ресурси Інтернету.